

**Review on Emerging Warfare Through Official Military Documents
(Study on Hybrid and Unconventional Warfare in United State,
NATO, UK, and French)**

Ebrahim Habibi

ABSTRACT

Many differences exist between what is written in the books and articles of thinkers and researchers about war and warfare and what is in the official documents with legal and executive guarantees that will be accepted and implemented by the institutions and signed by high-ranking military-political officials of a country. This study examines the 36 official documents available from the United Kingdom, France, the United States, and the NATO Alliance, to answer four general questions about, the definition of which one of existing warfare? With what dimensions and themes? With what similarities and differences? With what attitudes? in their doctrines, field manuals, strategy documents, and official texts are used. This research has been conducted with the library method (qualitative) by using Computer software for breaking and recombining the structure of official texts into simpler and understandable patterns. Findings indicated that there is no difference between unconventional and hybrid forms of warfare, latent political abuse of this different naming, and the use of hybrid warfare as an illegitimate method of others (enemies), and the enmity depiction of the Islamic Republic of Iran as a hybrid warrior.

KeyWords: *Hybrid warfare, Unconventional warfare, Irregular Warfare, Field Manual, Doctrine.*

بازنگری جنگاوری‌های نوپدید از درون اسناد رسمی نظامی (مطالعه جنگاوری ترکیبی و نامتعارف در اسناد امریکا، ناتو، فرانسه و انگلستان)

ابراهیم حبیبی^۱

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۳/۰۵

تأیید مقاله: ۱۴۰۰/۰۶/۲۷

چکیده

میان آنچه در کتب و مقالات اندیشمندان و پژوهشگران، پیرامون جنگ و جنگاوری نگاشته شده و آنچه در متون رسمی نظامی دارای ضمانت‌های حقوقی و اجرایی که به پذیرش نهادها و امضای مسئولان رده بالای نظامی-سیاسی هر کشور رسیده و اجرا خواهد شد، تفاوت عظیمی همچون فاصله میان اندیشه و اجرا وجود دارد. این مطالعه با بررسی ۳۶ سند رسمی در دسترس از کشورهای انگلستان، فرانسه، امریکا و پیمان ناتو، به ۴ سؤال کلی: کدامیک از اصطلاحات (سبک‌های) جنگاوری موجود؟ با کدام مؤلفه‌ها و مضامین؟ با چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی؟ با چه نگرشی؟ در دکترین‌ها (رهنامه‌ها)، دستورهای رزمی و متون رسمی آنها به‌کار گرفته شده است؟ پاسخ می‌دهد و براین اساس به تعریفی برای جنگاوری ترکیبی دست می‌یابد. این پژوهش با روش کتابخانه‌ای (کیفی) و استفاده از نرم‌افزار با شکستن و بازترکیب ساختار متون پرحجم به الگوهای ساده و قابل تفسیر، به پاسخ‌های مهمی نظیر، عدم وجود تفاوت میان اشکال جنگاوری‌های نامتعارف و ترکیبی، استفاده سیاسی از این نام‌گذاری‌های متفاوت، استفاده ایدئولوژیک از جنگاوری ترکیبی به‌عنوان روش نامشروع دیگران (دشمنان) و دشمن‌سازی از ایران به‌عنوان یک جنگاور ترکیبی، دست یافته است.

کلید واژه‌ها:

جنگ ترکیبی؛ جنگ نامتعارف؛ جنگ نامنظم؛ دستنامه میدانی؛ رهنامه.

مقدمه

دکترین، یک قاعده رسماً اعلام شده از سیاست‌های دولت و یا امور نظامی است.^۱ اصول بنیادینی که یک نیروی نظامی اعمال خود را به وسیله آن در مسیر دستیابی به اهداف هدایت می‌کند. آمرانه (معتبر) است اما در کاربرد نیازمند داوری^۲ (فضاوت) است (AAP-06, 2019). در فارسی به دکترین رهنامه گفته می‌شود. پس از رهنامه، دستور رزمی (دستنامه میدانی)^۳ از جایگاه ویژه‌ای در امور نظامی برخوردار است. یکی از دستنامه‌های معروف در کشورمان، (دستور رزمی ز-۷-۱۴) آموزش رزم انفرادی متعلق به نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران است که به امضای رئیس ستاد مشترک ارتش رسیده است. آیین‌نامه‌ای رسمی که محتوای پیشین خود را لغو کرده و دستورالعمل‌های جدیدی توصیه می‌کند. از نمونه‌های مشابه این دستور رزمی، دستنامه استقرار نیروی زمینی در عملیات مشترک «DFT 3.2 TOME 1 ANG (FT- 03), 2015» متعلق به ارتش فرانسه است که به امضای رئیس ستاد مشترک ارتش این کشور رسیده است. فرانسه در هدایت امور نظامی خود از الزام به قرارگیری هرگونه عملیات بر اصول DORESE^۴ تأکید دارد، این عبارت اختصاری است و به معنای داشتن یک رهنامه، سازمان، منابع انسانی، تجهیزات، پشتیبانی و آموزش است. ناتو نیز فرایند DOTMLPFI^۵ را مورد تأکید قرار می‌دهد که مخفف استفاده از رهنامه، سازمان، آموزش، مواد، توسعه رهبری، افراد، تأسیسات و همکاری در هر امر نظامی است. جایگاه جنگاوری‌های جدید و مطالعات دیگری که هر روزه در مورد روش‌های جنگی نوپدید انجام می‌شود، در این منابع رسمی چگونه است؟ آنچه پژوهشگر در ابتدا در پی آن بوده است، جمع‌آوری اشارات و آموزه‌های صریح و یا ضمنی مفاهیمی است که در دکترین‌ها، دستنامه‌های

۱. مطابق با تعریف اکسفورد (در ایالات متحده).

۲. مطابق با تعریف ناتو ۱۹۷۳ (برگرفته از فرهنگ لغات مصوب ناتو (AAP-06(2020))

3. Field Manual

4. DORESE, (Doctrine, organization, ressources, humaines, équipements, soutien, equipment, support, training).

5. NATO uses the DOTMLPFI process: Doctrine, Organization, Training, Material, Leadership development, Personnel, Facilities and Interoperability.

میدانی و رسمی نظامی کشورهای غربی در مورد جنگاوری‌های^۱ مختلف نوپدید ذکر شده و سپس مقایسه آنها با یکدیگر بوده است. ولیکن طی این بررسی با مفاهیم جالب‌توجهی، نظیر فضای ایدئولوژیکی حاکم بر آنها، کنار گذاشتن و بی‌توجهی روشمندان برخی از این مفاهیم و عدم انعکاس تحقیقات علمی آن‌طور که در منابع دانشگاهی یا علمی پیشینه آنها انجام شده‌اند، مواجه شده است. شاید یک علت عدم انسجام مفهومی این مطالعات بوده باشد. برای نمونه در یک پژوهش که توسط یک افسر نظامی وابسته به ارتش فنلاند انجام شده، چنین آمده است:

«نظریه‌هایی که جنگ ترکیبی خوانده می‌شوند در پس‌زمینه تعدادی از مقالات گاهنامه‌های نظامی در اطراف دنیا برای چندین سال قرار داشتند، تازمانی که این عبارت در گفتمان نظامی پذیرفته شد. این نظریه الهام‌بخش تعدادی از محققان در میان جامعه اندیشمندان نظامی ایالات متحده بوده است و در دستنامه‌های میدانی نیروهای مسلح ایالات متحده به شکل غیرمستقیم مورد بحث قرار گرفته است» (هاوینن^۲، ۲۰۱۱: ۴ و ۵).

چنین توصیفی ممکن است بیانگر بازماندن ادبیات جنگاوری‌های نوین صرفاً در سطح ایده باشد. ناتوانی مطالعات جنگاوری‌های نوپدید به‌خصوص از نظر دستیابی به روش علمی نیز می‌تواند به‌عنوان دلیلی دیگر مدنظر قرار گیرد.^۳ مطالعات پرشمار حاضر، عمدتاً محصول دانشگاه‌ها، پژوهشکده‌ها و یا حاصل فعالیت‌های فکری اندیشکده‌های آزاد و یا وابسته به دولت و ارتش‌ها هستند و دولت‌ها ممکن است در به‌کارگیری این تعاریف تردید داشته باشند. برای نمونه یکی از پرکاربردترین مفاهیم جنگ نوپدید، با عنوان جنگاوری ترکیبی^۴، دستاورد فکری چند پژوهشگر نظامی و یک اندیشکده^۵ سیاست‌گذاری ست. این مفاهیم سپس توسط اندیشمندان نظامی و غیرنظامی مورد بازخوانی، نقد و یا توسعه مفهومی قرار گرفته‌اند و همین امر سبب شده است تا

۱. در فرهنگ لغت کمبریج و اکسفورد، عبارت Warfare به معنای «فعالیت جنگیدن، شامل سلاح‌ها و روش‌هایی که استفاده می‌شود»، گفته شده است؛ و برای این واژه معادل فارسی (جنگ) بسیاری کلی است و (جنگاوری) به‌عنوان جایگزین مناسب، در این متن قرار داده شده است.

2. Petri Huovinen

۳. نویسندگان مطرح جنگ ترکیبی داعیه علمی بودن مطالب خود را ندارند و برخی مانند هوپر صراحتاً این مسئله را بیان کرده‌اند (هوپر، ۲۰۰۲: ۳۰۸).

4. Hybrid Warfare

5. Potomac Institute for Policy

حوزه‌ها و تعاریفی پدید آید که با سایر مفاهیم جنگاوری از نگاه پژوهشگر این مقاله، اشتراکات و خلط‌های بسیاری داشته باشد. از این رو، اگر یک پژوهشگر، اعم از نظامی و یا غیرنظامی بخواهد از این تعاریف استفاده کند، با مشکلات فراوانی در تبیین آنها مواجه خواهد شد. وی مجبور می‌شود یا این گونه‌های جنگاوری را یکسان ببیند، مثلاً جنگ ترکیبی و مرکب را یکی بداند و دست به جمع این مفاهیم احتمالاً دارای تناقض بزند، یا اینکه یکی از آنها را برگزیده و دیگری را کنار نهد، اما آیا واقعاً چنین است و این مفاهیم با یکدیگر متفاوتند؟ برای نمونه، توماس هوبر، در ابتدای کتاب خود با عنوان جنگاوری مرکب^۱ ادعا می‌کند:

«به دلایل کاملاً سبک‌شناسانه سه عبارتی که در ادامه می‌آید در این بحث برای اشاره به نیروی حجیم و نیروی پراکنده، به شکل متناوب به جای یکدیگر به کار می‌روند: نیروی اصلی و نیروی چریکی، نیروی متعارف و نیروی نامتعارف، نیروی منظم و نیروی نامنظم. اشاره می‌شود که «نیروی اصلی» در این صحنه ممکن است نماینده «کوشش اصلی» نباشد؛ از آنجاکه در برخی از این نمونه‌ها نیروی نامنظم ممکن است کوشش اصلی را برعهده داشته باشد. افزون‌براین، این عبارات به عادات استقرار تاکتیکی و نه سازمان اشاره دارد، تا آنجاکه نیروی منظم سازمان‌یافته ممکن است در زمانی تاکتیک‌های چریکی را به کار ببرد و برعکس» (هوبر، ۲۰۰۲: ۹)^۲.

اتکای نگارندگان مقالات و یا در سطح مهم‌تر، دکترین‌ها و یا دستنامه‌ها بر چنین پیشینه‌هایی که نام‌گذاری‌های مختلفی مانند ترکیبی، مرکب، نسل چهار، نامحدود، نامتعارف و ... را روی یک پدیده واحد^۳ یعنی جنگ با عیارهای مختلف انجام داده‌اند، ممکن است اشکالات شناختی فراوانی ایجاد کند. البته این مفاهیم که هوبر در کتاب خود اشاره کرد و در متون و مقالات علمی نظامی در کشورمان نیز به کار رفته است، صرفاً برای انسجام محتوایی که هوبر بعداً شرح داده است، مفید واقع شده و اشکالات آن را رفع خواهد کرد؛ اما همان‌طور که در نتایج این تحقیق به آن پرداخته می‌شود، مفاهیمی که هوبر به شکل وسیع در مورد جنگ مرکب و نه جنگ ترکیبی توسعه داده و به کار برده است مانند خود عبارت جنگ مرکب و جنگ مرکب استحکام‌یافته^۴ که پیش از شکل‌گیری ادبیات

1. Compound Warfare

2. Huber

۳. در عمل، بسیاری از جنگ‌ها و کارزارها، ترکیبی از عملیات‌های متعارف و نامنظمند. (FM30 130, 2008)

4. Fortified Compound Warfare

جنگ‌آوری ترکیبی ایجاد شده‌اند، جایگاهی در هیچ‌یک از رهنامه‌ها و دستنامه‌های ارتش‌ها و نهادهای نظامی کشورهای غربی نیافته‌اند. جای تعجب ندارد، به‌خصوص از آنجاکه مفهوم بسیار پرکاربردی در کشورمان مانند «جنگ‌آوری نامتقارن»^۱ همچنان در ایالات متحده یک عبارت غیررهنامه‌ای^۲ محسوب می‌شود؛ به‌این معنای برای اجرای آن هیچ رهنامه یا دستور رزمی به نگارش در نیامده است.

یک بیان از این عدم انسجام مفهومی: «برخی متقدین بحث و جدل‌های «جنگ جدید» می‌گویند این عبارت بسیار درهم و برهم است - یک مخلوط گیج‌کننده (اندرسون و سینگر). درواقع، عبارات بسیارمشابهی مانند جنگ‌آوری ترکیبی، جنگ‌آوری چندمتغیره^۳ یا جنگ پیچیده به شکل واضحی درمورد مخلوط‌کردن هستند» (کلدور، ۲۰۱۲: ۲۲).^۴

سایر نام‌گذاری‌هایی که به‌صورت روزافزون پدید می‌آیند، چه جایگاهی خواهند داشت؟ آیا سیاست‌گذار یا دستنامه‌نویس برای جنگ آینده می‌باید از عبارت جنگ‌آوری مرکب و یا ترکیبی و غیره که مشابه یکدیگر هستند، اما در هیچ ارتشی سیاست‌گذاری نشده‌اند، (به این دلیل که میان چند اندیشمند رایج هستند و شاید جذاب به‌نظر می‌رسند)، در مطالعات خود استفاده کند؟ اگر این‌طور باشد کدام‌یک را باید بپذیرد؟

مشکل دیگر درمورد پذیرش و پرداخت رسمی به این سبک‌های جدید به‌ویژه در نگارش رهنامه، دستور رزمی، برنامه آموزشی و یا رزمایش برای دیگر کشورها، علاوه‌بر مشکلات مربوط به روش و پذیرش سبکی و علمی آن، این است که کشورهای تولیدکننده این سبک‌ها ممکن است محتوای علمی تولیدی خود را هیچ‌گاه به‌صورت رسمی نپذیرند. در ابتدای بسیاری از این مقالات و پایان‌نامه‌های دانشگاهی که توسط دانشگاه‌های نظامی امریکا منتشر شده، چنین عبارتی درج شده است؛ «رفع مسئولیت»^۵. برای نمونه در مقاله‌ای با عنوان «جنگ ترکیبی: آماده‌شدن برای درگیری‌های آینده» از مایکل میلر (سرهنگ دوم نیروی هوایی ارتش ایالات متحده (۲۰۱۵))^۶:

-
1. Asymmetrical Warfare
  2. Non-Doctrinal: بر اساس دستنامه جنگ نامتعارف FM3-05, 2008
  3. Multivariate Warfare
  4. Kaldor
  5. Disclaimer
  6. Lt. Col. of the United States Army Air Force

«رفع مسئولیت، نگرش‌هایی که در این تحقیق دانشگاهی آورده شده است، بازتاب‌دهنده سیاست‌های رسمی و یا موقعیت دولت ایالات متحده، دپارتمان دفاعی، یا دانشگاه هوایی نیست.»^۱ این رفع مسئولیت توسط نشریات علوم نظامی کشورمان نیز اعلام می‌شود، اما بررسی این رفع مسئولیت از آنجا مهم است که یک دانشکده نظامی متعلق به یک نهاد رسمی به‌دقت مشخص کرده که تحقیقات آنها حتی با وجود اینکه نتایج یک‌سری فعالیت‌های علمی - دانشگاهی - نظامی هستند، مورد پذیرش رسمی کشور متبوع خود قرار نمی‌گیرند و شاید در هیچ‌یک از آموزش‌ها و دستورالعمل‌ها و یا قوانین نظامی رسمی به‌کار گرفته نشوند.

در مورد جنگ ترکیبی این مسئله با مفاهیم خاصی نظیر تروریسم، اعمال جنایی و غیرقانونی پیوند می‌خورد. پیوندی که باعث می‌شود، کمتر دولتی بخواهد آنها را در یک سند رسمی آموزشی دارای ابعاد حقوقی به شکلی صریح وارد کرده و یا خارج از طبقه‌بندی در معرض نمایش قرار دهد. چه‌بسا هیچ فرماندهی حاضر نشود به امضای سندی که در آن محتوایی برای ترور و اعمال جنایی، سیاست‌گذاری و آموزش داده شده باشد، دست بزند. این وضعیت، پذیرش مطالبی را که اندیشکده‌ها و یا سایر پژوهشکده‌های انتفاعی و غیرانتفاعی در سراسر دنیا به‌تنهایی و براساس ذوق علمی خود منتشر می‌کنند، دشوارتر می‌سازد و این مهم را گوشزد می‌کند که در استفاده از این مفاهیم باید به جوانب دیگری نظیر انگیزه‌های نویسندگان آنها حساس بود. این دشواری به شکلی دیگر در تحقیقات موجود در کشورمان نیز یافت می‌شود. وجود انتقاداتی که لزوم تحلیل معنایی این متون و به‌طورکل جنگاوری‌های نوپدید را به‌طور خاص بازگو می‌کند. در یک مقاله پژوهشی در ایران با عنوان «چیستی جنگ ترکیبی» و در مقدمه با لحنی نسبتاً تند بدین شکل به انتقاد از این مفهوم نوپدید پرداخته شده است:

«طی سال‌های گذشته شاهد آن بوده‌ایم که هر از چند گاهی، اصطلاحی جدید در سطح نیروهای مسلح مطرح می‌شود؛ به‌طوری‌که ابتدا، به‌منزله انقلابی در امور نظامی محسوب شده و سروصدای زیادی به‌پا می‌کند؛ ولیکن با مرور زمان درمی‌یابیم که این اصطلاح جدید، هیچ دانش جدیدی را در امور نظامی اضافه نمی‌نماید؛ بلکه باعث می‌شود تا اصول و قواعد اساسی نبرد که براساس منطق ریاضی شکل گرفته، بارها آزمایش شده، تجربه عملی داشته و برای آموزش آن

1 Hybrid Warfare: Preparing for Future Conflict, Air University (U.S). Air War College

آئین‌نامه‌ها و رهنامه‌ها تدوین شده است، به‌دست فراموشی سپرده شود و در اثر سهل‌انگاری و بی‌تفاوتی متخصصین نظامی و میدان‌دادن به روشنفکرانهای کم‌سواد، شاهد سردرگمی در یگان‌های اجرایی باشیم و نماد بارز آن، انجام ده‌ها رزمایش برای دستیابی به یک الگوی مناسب برای جنگ ناهمتراز است که با میلیاردها تومان هزینه، تاکنون هیچ دستاورد قابل‌توجهی نداشته و نتوانسته است حتی یک آئین‌نامه مناسب، جایگزین آنچه قبلاً بوده است، بنماید» (بقیایی، رجب‌پور و پرواس، ۱۳۹۵).

اشاره صریح آنها به فقدان دستیابی به الگوها و آیین‌نامه‌ای مناسب برای جنگ ناهمتراز (نامتقارن) صحیح به نظر می‌رسد، آنها در نتیجه‌گیری از نظرسنجی که به اجرا گذاشته‌اند، با روش کمی، عدم درک تفاوت میان مؤلفه‌های دو جنگ ناهمتراز و ترکیبی در میان جامعه پژوهشی خود را که جمعی از اعضای با سابقه نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران بوده‌اند، به‌خوبی نشان داده‌اند. پژوهش حاضر نیز در همین راستا و برای تقویت درک نسبت به این سبک‌های جنگاوری جدید، به توصیف آن دسته از مؤلفه‌هایی می‌پردازد که در منابع رسمی غربی با اهداف مشابه (نگارش رهنامه و دستنامه و ...) ذکر شده است.

اهداف پژوهش

باتوجه به آنچه در مقدمه اشاره شد، این تحقیق می‌خواهد مؤلفه‌های کلی جنگاوری نوپدید را متمایز با سایر پژوهش‌ها که نتایج آنها معطوف به مطالعات و پیشینه‌های غیررسمی و دانشگاهی است، از دل اسناد رسمی، مانند رهنامه‌ها، دستنامه‌های آموزشی، اسناد بالادستی راهبردی و بیانیه‌های سیاست‌گذارانه جستجو کند؛ به این دلیل که:

- این منابع به‌صورت رسمی به‌کار برده شده‌اند (بار حقوقی داشته و مبنایی برای قضاوت هستند)؛
- اعتبار راهبردی دارند (سیاست‌گذاری شده و منابع کشورها را به‌حرکت درمی‌آورند)؛
- جنبه آموزشی دارند (از طریق آموزش‌های نظامی فراگیر می‌شوند)؛
- جنبه اجرایی دارند (به این اسناد بودجه تعلق می‌گیرد و عملیات نظامی براساس آنها به اجرا گذاشته می‌شود).

- بنابراین، گرچه مقالات و فعالیت‌های علمی، منبعی برای شناخت و دانشی کارشناسانه برای دولت‌ها فراهم می‌کنند، اما اسناد رسمی مصوب را یک دولت، نظام یا نهاد اجتماعی پشتیبانی کرده و اجرای آنها را به شکل رسمی برعهده می‌گیرد، بنابراین، این بررسی به صورت نظام‌مند می‌تواند:
- به عنوان پیشینه‌ای غنی تر برای تحقیقات مرتبط با جنگ‌های نوپدید در کشورمان قرار گیرد.
  - به پژوهشگران، اساتید، فرماندهان، سیاست‌گذاران و رهنامه‌نویسان کشورمان کمک کند تا کنکاش‌های متفاوتی نسبت به مفاهیم جنگاوری‌های نوپدید را در اختیار داشته باشند.
  - سیاست‌گذاران، مطالعه‌ای برای مقایسه یا استناد به مفاهیم موردپذیرش رسمی مختلف در اختیار داشته باشند.
  - با شکستن ساختار متنی این مفاهیم و بازتولید آن براساس آنچه که در یک کل واحد بازگو می‌کنند، برخی اهداف، ابعاد کلی و نگرش‌های نگارندگان این متون آشکار شود.

پرسش‌های پژوهش

- براساس موضوعات ذکر شده در اهداف پژوهش، سؤالات بدین شکل طرح شده‌اند:
۱. اسناد و دستنامه‌های رسمی رزمی امریکا، ناتو، فرانسه و انگلستان، کدام‌یک از مفاهیم جنگاوری‌های مرکب، ترکیبی و نامتعارف را به کار گرفته و در آن تعریف یا سیاست‌گذاری کرده‌اند؟
  ۲. الگوواره ۱ جنگاوری مرکب، ترکیبی یا نامتعارف، در اسناد مذکور چه مضامینی را دربر گرفته است؟
  ۳. تفاوت‌ها و شباهت‌های تعریف شده در اسناد مذکور نسبت به اشکال جنگاوری که توصیف شده‌اند، چگونه است؟
  ۴. نگرش ناتو و کشورهای اروپایی مانند فرانسه و انگلستان و همچنین امریکا به این اشکال درگیری چگونه است؟

۵. براساس مفاهیم اخذشده فوق تعریف مناسب برای جنگاوری‌های نوپدید چیست؟

پیشینه و ادبیات پژوهش

تعریف جنگاوری مرکب

جنگاوری مرکب چیست؟ جنگاوری مرکب استفاده هم‌زمان از یک نیروی اصلی یا منظم و یک نیروی نامنظم یا چریکی علیه دشمن است. به عبارت دیگر، عملگر جنگاوری مرکب نفوذ نظامی خود را با به‌کارگیری هم نیروی متعارف و هم نیروی نامتعارف در یک زمان واحد افزایش می‌دهد. بزرگترین مزیت متوسل‌شدن به جنگاوری مرکب آن است که به دشمن فشار می‌آورد تا در یک زمان هم متمرکز باشد و هم پراکنده. اگر دشمن متمرکز شود، نیروی نامنظم متعلق به کاربر جنگاوری مرکب به خط تماس^۱ وی حمله کرده و ضربه وارد خواهد کرد. اگر دشمن برای حفظ خط تماس خود پراکنده شود، نیروی منظم به‌کاربرنده جنگاوری مرکب ممکن است نیروهای خرد آن را منهدم^۲ کند (هویر، ۲۰۰۲: ۱ و ۲).

برخی تعاریف جنگاوری ترکیبی

اقتضائات آینده بیشتر احتمال این را نشان می‌دهد که با نوع منحصر‌به‌فردی از مخلوط یا ترکیبی از تهدیداتی روبه‌رو شویم که به شکل خاص برای هدف‌قراردادن نقاط ضعف امریکا طراحی شده‌اند. به جای چند چالشگر مجزا با رویکردهای بنیادی متفاوت (متعارف، نامنظم یا تروریست)، می‌توانیم انتظار آن را داشته باشیم تا با رقبایی که همه اشکال جنگ و تاکتیک‌ها را البته هم‌زمان به‌خدمت می‌گیرند، روبه‌رو شویم. فعالیت‌های جنایتکارانه ممکن است به‌عنوان بخشی از این مشکل لحاظ شود، به همان اندازه که بعداً دولت‌های محلی را بی‌ثبات می‌کند یا مشوقی برای شورش و جنگجویان نامنظم با تأمین منابع، یا به‌زیرکشیدن دولت و مشروعیت آن فراهم خواهد کرد (هافمن^۳، ۲۰۰۷، ۷). بسیاری تحلیل‌گران نظامی، کسانی که به درگیری‌های آینده پرداخته‌اند، به این اشاره کرده‌اند که جنگ آینده چندوجهی یا چندگانه است؛ به‌جای آنکه خصوصیات ساده

-
1. Line of Communication (LOCs)
  2. Destroy in Detail: انهدام در جزئیات
  3. Hoffman

سیاه و سفید یا یک گونه خاص از جنگاوری داشته باشد. از این رو، بسیاری از این تحلیل‌گران خواستار توجه بیشتر به اشکال محو و درهم‌ریخته‌ای از جنگ، در ترکیب‌هایی که افزایش شدت و کشندگی همراه دارند، شده‌اند. این سازه مکرر به‌عنوان «جنگاوری ترکیبی» توصیف شده که دشمنان در آن بیشتر به طراحی اشکال ویژه‌ای از ترکیب‌ها یا تهدیدات ترکیبی برای اختصاصاً ضربه‌زدن به نقاط ضعف امریکا پرداخته‌اند (هافمن، ۲۰۰۹: ۲).

تعریف تهدید ترکیبی در لغتنامه مصوب ناتو (۲۰۱۹): نوعی از تهدید است که فعالیت‌های متعارف، نامنظم و نامتقارن را در زمان و مکان ترکیب می‌کند.

برخی تعاریف جنگاوری نامتعارف

عملیاتی که با مشارکت و یا از طریق نیروهای نامنظم در حمایت از یک جنبش مقاومت، یک شورش یا عملیات نظامی متعارف به‌اجرا درآمده باشد (FM 3-05.201, 2007).

تعریف جنگاوری نامتعارف در لغتنامه مصوب دپارتمان دفاعی امریکا ۲۰۲۱: جنگاوری نامتعارف - فعالیت‌هایی است که انجام می‌شود تا یک جنبش مقاومت یا شورش به‌وسیله یک نیروی زیرزمینی، جانبی و چریکی بتواند دولتی را در منطقه ممنوعه، وادار کند، مختل کند یا براندازد و یا قدرت را به‌دست گیرد (JP 3-05, 2011).

تعاریف جنگ نامنظم

رهنامه مشترک به‌کارگیری نیروهای مسلح ارتش فرانسه در مورد نامنظمی: یک جنگ نامنظم لاجرم با توجه به استانداردهای بین‌المللی غیرقانونی نیست؛ اگرچه، به دخالت نیروهای نامنظم در یک درگیری اشاره دارد که به‌سختی به رسمیت شناخته می‌شوند و به قوانین یک دولت پاسخگو نیستند (FRA) JD-01(A) DEF 2014¹.

ناتو در تعریف فعالیت‌های نامنظم چنین تصویب کرده است: «استفاده از تهدید یا قدرت نیروهای نامنظم، گروه‌ها و افراد، غالباً به‌صورت ایدئولوژیک یا مجرمانه برانگیخته‌شده، برای اثرگذاری یا ممانعت از تغییر به‌عنوان چالشی برای یک دولت یا قدرت قانونی» (AAP-06) 2019.

1. Doctrine for the Employment of the French Armed Forces

تعریف دکترین نیروهای مسلح ایالات متحده: «جنگاوری نامنظم، کشمکش خشونت‌آمیز میان بازیگران دولتی و غیردولتی برای به‌دست‌آوردن نفوذ و مشروعیت در جمعیت مرتبط است. همین به اختصار^۱ IW گفته می‌شود.»^۲ (JP1, 2017:12).

در پرسش ۴؛ نگرش از درون متون سنجیده می‌شود و بر نگرشی که خوانش متون ممکن است القا کند، دلالت می‌شود. در یک تعریف؛ نگرش نظامی پایدار از ارزیابی‌های مثبت یا منفی، احساسات عاطفی و تمایلات عملی موافق یا مخالف در خصوص یک موضوع اجتماعی است (کرچ، کراچفیلد، بالاچی، ۱۹۶۲، به نقل از دهقان، ۱۳۹۰: ۲۳۷).

نمونه‌هایی از نابسامانی در تعاریف و برداشت‌ها از جنگاوری‌های نوپدید در سطح اسناد معتبر؛ گزارش اداره حسابرسی ایالات متحده، در نقلی از دپارتمان دفاعی این کشور خصوصیات برخی از جنگ‌ها را چنین توصیف کرده است:

- «مقامات رسمی نیروی هوایی بیان داشته‌اند که درگیری در عراق و افغانستان نامنظم و ترکیبی است، درحالی‌که نیروی زمینی و دریایی هر دو افغانستان را درگیر جنگاوری نامنظم و عراق در ابتدا جنگاوری متعارف و بعداً، جنگاوری نامنظم در نظر گرفته‌اند».
- «مقامات رسمی فرماندهی عملیات ویژه نیروی زمینی ارتش ایالات متحده درگیری روسیه-گرجستان را جنگاوری متعارف می‌دانند؛ درحالی‌که مقامات رسمی نیروی هوایی آن را یک درگیری ترکیبی می‌دانند» (GAO-10-1036r, 2010:14).

نمونه دیگر، وجود چهار تعریف مجزا با کمی شباهت به یکدیگر میان تعاریف رسمی نیروی هوایی، دریایی، سپاه تفنگداران دریایی و نیروی عملیات ویژه است. مثلاً فرماندهی عملیات ویژه، نیروی دریایی و سپاه تفنگداران در تعریفی نزدیک به هم جنگاوری ترکیبی را معادل جنگاوری‌های به‌کار گرفته‌شده در شکل دکترینال کنونی طیف کامل درگیری^۳ می‌دانند، (GAO-10-1036r, 2010: 16). باین‌حال در مطالعات دانشگاهی، پتری‌هاوینن (۲۰۱۱) یک پژوهشگر وابسته به نیروهای

1. Irregular Warfare

۲. بر گرفته از (DOD Dictionary of Military and Associated Terms 2021, P. 3: 124)

3. Full spectrum of Conflict

مسلح فنلاند، در پژوهش خود، میان درگیری تمام طیفی و جنگ ترکیبی و مرکب تفاوت‌هایی قرار داده است.

جدول ۱. برخی نمونه جنگ‌های بررسی شده در مطالعات جنگاوری ترکیبی

ردیف	پژوهشگر	عنوان نبرد	تاریخ	نوع نگرش و ترکیب
۱	رابرت باومن (۱۹۹۳) ^۱	اشغال افغانستان توسط شوروی	۱۹۷۹ الی ۱۹۸۹	جنگ نامتعارف، عملیات ضدچریکی، بازیگران چریکی درونی، بیرونی و ارتش‌های فراملی، نبرد چندبازیگره
۲	ویلیام جی نمت (۲۰۰۲-۶) ^۲	ارتش شوروی در چچن	۱۹۹۹ الی ۲۰۰۰	جنگ ترکیبی، عملیات ضدچریک و ضدشورش
۳	توماس ام هوپر (۲۰۰۲) ^۳	حمله ناپلئون به اسپانیا و ناپل	۱۸۰۸ الی ۱۸۱۴	جنگ‌افزار مرکب، عملیات چریکی و ضدچریکی، جنگ مرکب استحکام‌یافته
۴	هافمن (۲۰۰۷)	جنگ ۳۳ روزه رژیم صهیونیستی علیه حزب‌الله لبنان	۲۰۰۶	جنگ ترکیبی حزب‌الله لبنان و اسرائیل، بازیگر دولتی و دارای نیروی نظامی غیردولتی، استفاده قدرتمند از رسانه، نمونه بسیار مطالعه‌شده جنگ‌های ترکیبی
۵	جیمز لیبسی (۲۰۱۲) ^۴	شکست روم در اشغال جرمانیا	۹ پس از میلاد	جنگ ترکیبی، عملیات چریکی و ضدچریکی (شبه‌نظامیان جرمانیا به رهبری آرمینیوس علیه واروس)
۶	ویلیامسون موری (۲۰۱۲) ^۵	جنگ‌های داخلی امریکا	۱۷۷۵ الی ۱۷۸۳	جنگ ترکیبی، شکست جنوبی‌ها و شکل‌گیری شبه‌نظامیان علیه اتحادیه و آغاز عملیات ضدچریکی
۷	آندراس راک (۲۰۱۵) ^۶	جنگ کریمه، روسیه و اوکراین	۲۰۱۴ تا کنون	اجرای آگاهانه و موفق یک دکترین ترکیبی توسط روسیه در حوزه بالکان و در برابر چشمان ناتو

1. Robert Baumann
2. William J. Nemt
3. Thomas M. Huber
4. James Lacey
5. Williamson Murray
6. Andreas Rach

روش پژوهش

بنای این پژوهش، تعاریف رسمی است، از این رو، مشارکت‌کنندگان در این تحقیق نیز همان نهادهای رسمی - دولتی ارتش‌های امریکا، ناتو، انگلستان و فرانسه هستند و متون نظامی منتشر شده توسط آنان به‌عنوان مطالب موردبررسی این تحقیق قرار گرفته است؛ بنابراین، در این تحقیق داده‌های کیفی (متن) مورد بررسی قرار می‌گیرد. مبنای این پژوهش، بررسی اسناد است و پژوهش کیفی، شامل تحلیل و تفسیر متن‌ها و مصاحبه‌ها می‌شود و برای کشف الگوهای معنادار یک پدیده خاص به‌کار می‌رود (اوئرباخ و سیلوراستین^۱، ۲۰۰۳: ۳).

مزایای استفاده از داده‌های کیفی را می‌توان با بررسی دیدگاه‌های فلسفی بنیادی، به‌ویژه از منظر معرفت‌شناختی، درک کرد، زیرا ماهیت دانش براساس هدف و طراحی طبقه‌بندی می‌شود. با انجام این کار، «این امر به ما اجازه می‌دهد که بصیرت و غفلت خود و در سطح اولیه تحقیقاتمان را به آنچه قابل قبول و غیرقابل قبول است، تقسیم کنیم» (تنیس^۲، ۲۰۰۸: ۱۰۴ به نقل از مریم^۳، ۲۰۰۹). اهمیت تحقیق کیفی آن است که می‌تواند اطلاعات محتوایی و غنی که اغلب در طرح روش‌های کمی قابل گردآوری نیستند، ارائه کند. یک چشم‌انداز معرفت‌شناختی که می‌تواند چهارچوبی برای پیش‌بینی، توصیف، تقویت و ساختارشنکی جهان‌بینی‌های جمعیت خاصی را ارائه کند. افزایش بنیه دانش که به پیشبرد کیفیت فهم ما منجر می‌شود از دلایل اصلی تحقیق کیفی ست (مریم، ۲۰۰۹).

در تحلیل محتوای کیفی با استفاده از روش‌های مختلف کدگذاری می‌توانیم به مقولاتی که از سطوح انتزاع مختلف برخوردارند، دست یابیم و از این طریق به توصیف دقیق و تبیین منطقی متن پردازیم (ابوالمعالی، ۱۳۹۱). «در تحلیل درونمایه (مضمون)^۴ از کدگذاری باز، کدگذاری انتخابی و کدگذاری محوری برای توصیف هدف‌مند الگوواره استفاده می‌شود. هدف از کدگذاری داده‌ها مقوله‌بندی و یا تدوین یک نظریه است. هدف تحلیل کم‌ویش متوالی متن، بازسازی ساختاری آن متن و موردها است (فلیک^۵، ۲۰۰۶: ۳۲۹). مقوله‌ها از سه منبع مختلف، یعنی «نظریه‌های مرتبط»،

-
1. Auerbach and Silverstein
  2. Tennis
  3. Maryam
  4. Thematic Analysis
  1. Flick

«مطالعات قبلی» و «داده‌ها» ناشی می‌شوند (پاین^۱، ۲۰۰۷ م، به نقل از ابولمعالی، ۱۳۹۱).

در پاسخ به پرسش ۳؛ نگرش، با قسمت‌بندی‌های ختشی، مثبت و منفی و در یک طیف قابل تحلیل است؛ بنابراین، مبنای تحلیل پیش رو صرفاً بررسی مقایسه‌ای نگرش منفی با سنجش عددی تکرار عبارات منفی مشهود در درون متون با روش تحلیل مضامین است و با روش توجه به کلمات در متن، موشکافی در متن و در لحن و توجه به آرایه‌های ادبی و خصوصیات زبان‌شناختی متن قابل اجراست (جعفری، تسلیمی، فقیهی و شیخزاده، ۱۶۲: ۱۳۹۰-۱۶۱).

این تحقیق با استفاده نرم‌افزار MAXQDA 2020 انجام شده است. این نرم‌افزار در انجام ۵ راهبرد تحلیلی، تحلیل چهارچوب^۲، تحلیل گفتمان^۳، تحلیل روایت^۴، نظریه داده‌بنیاد^۵ و تحلیل مضمون توانایی دارد (کوکارتز و رادیکر^۶، ۲۰۱۹: ۷).

جامعه نمونه: از منابع ناتو، ایالات متحده، فرانسه و انگلستان مورد جستجو قرار گرفته‌اند. کلیه منابع در دسترس (بیش از یکصد سند) به شیوه جستجوی فرهنگ‌نامه‌ای مورد بررسی قرار گرفتند و ۵۱ سند که دارای تعاریف متناسب با پرسش‌های این پژوهش بودند، برای بررسی عمیق‌تر جدا شدند و از این تعداد نیز ۳۶ سند، مشتمل بر بیش از ۷ میلیون کلمه که پوشش لازم نسبت به مفاهیم مورد نیاز را در خود داشتند، انتخاب شدند. ترکیب اسناد نیز مطابق با شکل ۱ است. جدول ۲ برخی از این اسناد نسبت به موضوعات مورد بررسی و کشورها را نشان می‌دهد.

روایی: با مثلثی‌سازی^۷ در جمع‌آوری داده‌های معتبر؛ با استفاده از ۲ روش:

الف) استفاده از اسناد عمدتاً دارای امضا؛

ب) جمع‌آوری از پایگاه‌های انتشارات اینترنتی رسمی، مانند دپارتمان دفاعی ایالات متحده، مانند پایگاه دولتی jsc.mil؛ وب سایت ناتو، وب‌گاه وزارت دفاع انگلستان و وزارت دفاع فرانسه (در بخش منابع به دقت ذکر شده‌اند).

2. Pain
3. Framework Analysis
4. Discourse Analysis
5. Narrative Analysis
6. Grounded Theory
7. CoCartz and Radicker
8. Triangulation

مثالی سازی در منابع؛ با استفاده از ۲ روش:

الف) کثرت عددی منابع؛

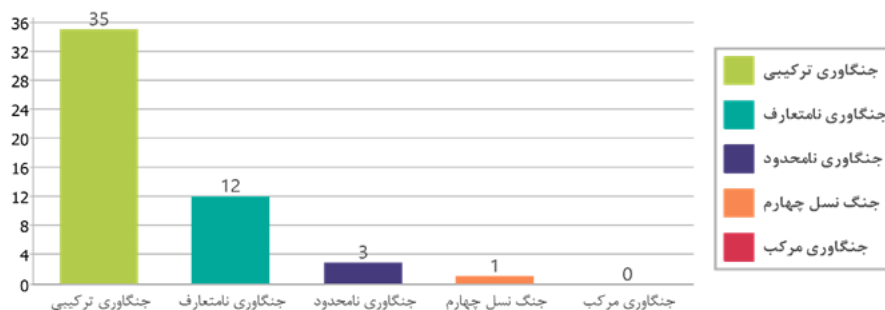
ب) استفاده از منابع دارای وجه حقوقی سه کشور غربی و پیمان ناتو، (۳۷ سند از ۳ کشور مستقل و پایگاه پیمان ناتو به نمایندگی از ۳۰ کشور عضو).

مثالی سازی در پاسخ به پرسش‌ها؛ استفاده از نظام کد استخراج شده از خود منابع^۱، توسعه کد به وسیله منابع و تکمیل پاسخ‌ها با استفاده از جستجو و رهگیری نرم‌افزاری، جستجوی قاموسنامه‌ای، استفاده از منابع تکمیلی و توصیف عددی است.

نتیجه گیری

نتایج پرسش ۱. اسناد و دستنامه‌های رسمی رزمی ایالات متحده، ناتو، فرانسه و انگلستان، کدامی ک از مفاهیم جنگاوری‌های مرکب، ترکیبی و نامتعارف را به کار گرفته و در آن تعریف یا سیاست گذاری کرده‌اند؟

اسناد دارای کد/قطعه از مشاهدات مرتبط با جنگاوری های ترکیب ساز

شکل ۱. مشاهدات در ۳۶ سند استفاده شده متعلق به منابع رسمی مندرج، توزیع و اشکال جنگاوری

مطابق شکل (۱) هریک از این ۳۶ سند شامل تعدادی مشاهده است و عدد موجود روی میله‌ها بیانگر تعداد اسنادی است که تعاریف مرتبط با جنگاوری در آن صریحاً مشاهده شده است. دو دلیل مبنای قرار گرفتن این تعداد، در دسترس بودن و دارا بودن تعاریفی است تا بتواند موضوعات

1. Invivo Coding

مورد جستجو را پوشش دهد. لازم به ذکر است که وجود یک شاهد^۱ در متن نسبت به پرسش، کدگذاری شده و هریک به تنهایی حد کفایت^۲ را برآورده می‌کند.

جدول ۲. نمونه برخی از این اسناد کلیه منابع و آدرس دسترسی به آنها در بخش منابع قرار داده شده است.

عنوان فارسی / موضوع	عنوان انگلیسی سند (اختصاری و رسمی)
لغتنامه ناتو ۲۰۱۹	EF 2019 AAP-06
لغتنامه دیپارتمان دفاعی ایالات متحده ۲۰۲۱	DOD Dictionary of Military and Associated Terms 2021
دکترین عملیات زمینی ناتو ۲۰۱۶	2 3 ajp ops land nato 2016 doctrine
دستور رزمی عملیات نامتعارف ایالات متحده ۲۰۰۸	FM3-05-130, 2008
راهنمای هدایت آثار راهبردی نظامی، انگلستان ۲۰۲۱	The Orchestration of Military OMSE 2021 0316 Strategic Effects
دکترین به کارگیری نیروهای مسلح فرانسه ۲۰۱۴	20140612_np_cicde_fra-jd-01a-def
دکترین به کارگیری نیروی زمینی در عملیات مشترک (فرانسه) ۲۰۱۵	US T1 DFT-3-2 DDO CDEF NP 20150701
دستور رزمی عملیات زمینی ارتش انگلستان	ADP Master A5 AFM Manual Field Army
دکترین اتحاد مشترک ناتو	AJP-01 ALLIED JOINT DOCTRINE
راهبرد ملی نظامی ایالات متحده نسخه ۲۰۱۵	Strategy 2015 Military National US
دکترین مشترک. بازدارندگی: مشارکت دفاعی انگلستان، ۲۰۱۹	19 1 jdn deterrence uk 2019 0204-dctrine
سند رسمی ناتو، بیانیه لندن ۲۰۱۹	NATO Official text London Declaration 2019
ارزیابی رسمی ارتش آمریکا از تهدید نامنظم ۲۰۱۱	USJFCOM-IrregularThreats 2011
گزارش رسمی فرماندهی عملیات ویژه نیروی زمینی ایالات متحده، در برابر جنگاوری نامتعارف ۲۰۱۴	Warfare CounterUnconventional USASOC 2014

پاسخ‌ها به پرسش ۱ به شرح زیر است:

- ایالات متحده به ایجاد تعاریف و دستنامه‌های آموزشی نسبت به جنگاوری نامتعارف اقدام کرده است و در مورد جنگاوری ترکیبی صرفاً به نگارش تعاریف و نام بردن از آن به عنوان پدیده‌ای که ایالات متحده با آن روبه‌رو شده یا خواهد شد، پرداخته است.
- هیچ تعریفی از کاربست عبارات و تعابیر جنگاوری مرکب و جنگاوری مرکب

1. Evidence
2. Saturation

استحکام یافته، در هیچ یک از متون مشاهده نشد.

- جنگاوری نامحدود^۱ که شباهت بسیاری به سایر تعاریف دارد نیز صرفاً به عنوان راهبرد خطرناکی که چین به عنوان دشمن امریکا اتخاذ کرده است، به آن پرداخته شده است.^۲
  - جنگاوری نسل چهارم^۳ فقط در یک مرجع این گونه توصیف شده است: «مفاهیم آن به نظریات مائوزدونگ و ویتنامی‌ها اتکای ویژه دارند، در دکترین‌های نظامی ایالات متحده جایی نداشته و پذیرفته نخواهند شد و مترادفی برای جنگاوری نامتعارف نیستند» (FM 3-05 30, 2008:J4).
  - در اسناد ناتو، تعاریف مفصلی در مورد جنگاوری نامتعارف مانند آنچه ایالات متحده منتشر کرده است، یافت نشد. ناتو در اسناد جدید (از ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۱) کلاً جنگاوری ترکیبی را یک تهدید جدی علیه خود می‌داند و بسیار آن را توصیف کرده است.
  - در اسناد متعلق به فرانسه، پرداختن به جنگاوری نامتعارف مشاهده نشد. فرانسوی‌ها بیشتر به تعریف «جنگاوری نامتقارن و ترکیبی» به عنوان روشی که دشمن آن را انجام می‌دهد، پرداخته و خود را یک نیروی منظم می‌دانند که باید با این تهدیدات، روبه‌رو شود.
  - انگلستان نیز مانند سایر اعضای ناتو از جمله فرانسه، از دکترین‌های عملیات مشترک ۴ بهره می‌برد و در دستنامه‌ها و اسناد راهبردی خود، به تعریف جنگ ترکیبی و جنگ نامتعارف پرداخته است و به مانند ناتو، جنگاوری‌های نامتعارف و ترکیبی را اقدامی از سوی دشمن خود می‌داند.
- نتایج پرسش ۲. الگوواره جنگاوری نامحدود، مرکب، ترکیبی یا نامتعارف، در اسناد مذکور چه مضامینی را دربر گرفته است؟

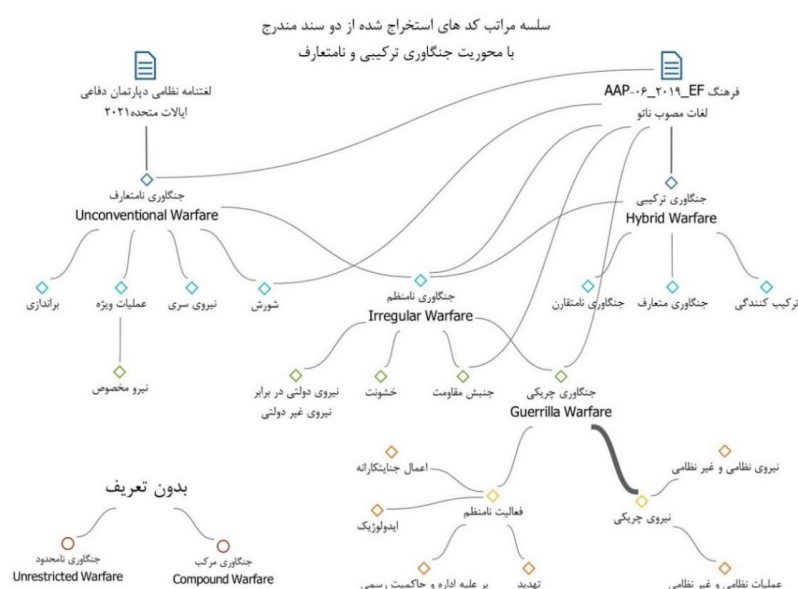
۱. عبارت Unlimited Warfare اولین بار توسط دو سرهنگ نیروی هوایی ارتش چین در کتابی با همین عنوان به کار گرفته شده است.

۲. USASOC-Counter Unconventional Warfare, 2014 & USJFCOM-Irregular Threats 2011

۳. FGW یا Fourth Generation type of Warfare.

۴. نوعی از رهنامه‌ها که میان اعضای ناتو به صورت مشترک نگارش می‌شود. از این رو، تعاریف موجود در این اسناد مورد پذیرش ناتو نیز می‌باشد.

جستجو و انتخاب داده‌های لازم، با استفاده از کدگذاری ابتدایی^۱ دو درونمایه جنگاوری ترکیبی و نامتعارف بر مبنای دو لغتنامه^۲ رسمی ناتو و ایالات متحده، انجام شد. بر این اساس، سلسله مراتب، ارتباطات مفهومی و اشتراکات دو نوع جنگاوری به دست آمد (شکل ۲). سپس از این الگوواره و کدگذاری‌های آن، به عنوان نمونه‌هایی برای پیشروی بیشتر در سایر منابع و داده‌های این تحقیق به کار گرفته شدند. با پیشروی جستجو در ۳۴ سند بعدی عمق این درونمایه‌های جنگاوری نامتعارف و ترکیبی به نحوی که در شکل ۵ و سپس به صورت مرتب شده در شکل ۶، ۷ و ۸ و در نهایت جدول (۲) که برای مقایسه تدوین شده است، قابل مشاهده است.

شکل ۲. نمای کلی از درون مایه تعاریف موجود در دو لغتنامه مصوب ناتو و دپارتمان دفاعی ایالات متحده.

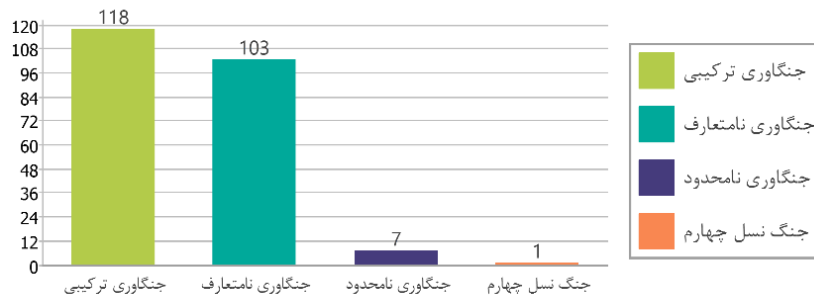
پاسخ‌های پرسش‌های ۲ بدین شرح است:

- در الگوواره جنگاوری نامتعارف، همان‌طور که بررسی‌ها (از ۳۵ سند و ۱۰۳ مورد قطعات متنی مرتبط سرکرد جنگاوری نامتعارف و از ۱۲ سند و ۱۱۸ قطعه متنی مرتبط با سرکرد جنگاوری ترکیبی) نشان می‌دهد (رجوع به نمودار شکل ۱)؛ عبارت جنگاوری نامنظم به

1. First Cycle Coding
2. Lexicon search

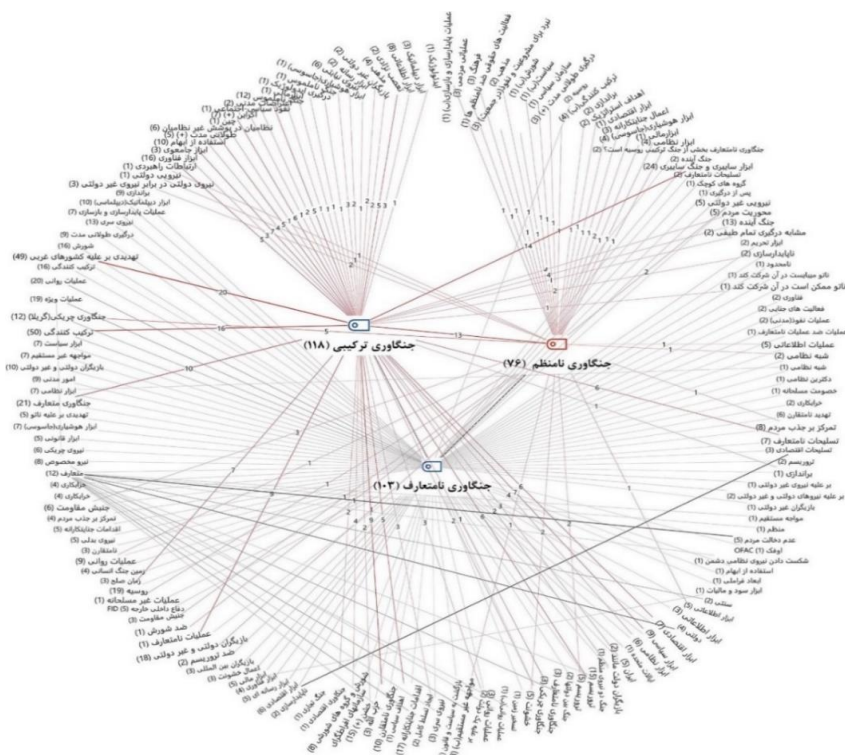
دفعات تکرار شده است و اهمیت جنگاوری نامنظم به‌عنوان هسته اصلی و جدایی‌ناپذیر هر دو جنگاوری نامتعارف و ترکیبی یاد شده است.

مشاهدات کد/قطعه مرتبط با اشکال جنگاوری ترکیب ساز

شکل ۳. نمودار تعداد قطعات متنی مرتبط با جنگاوری مختلف که یافته و کدگذاری شده

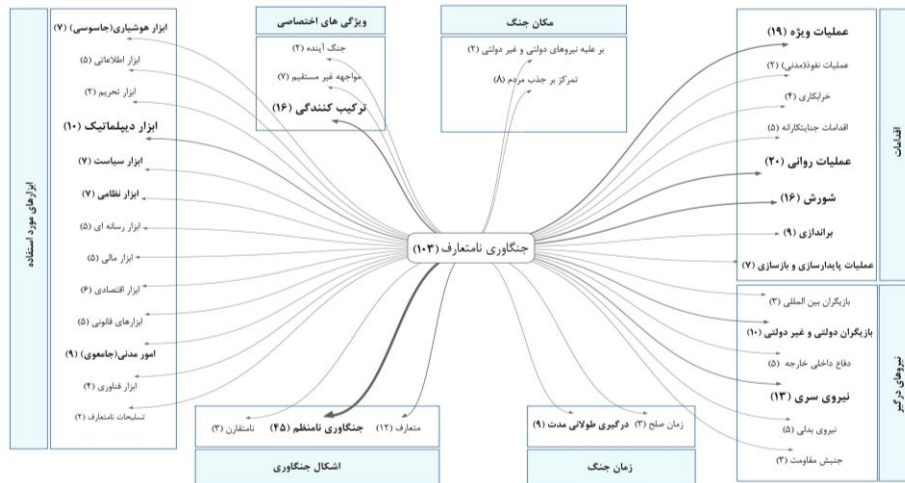
با گردآوری همه مؤلفه‌های جنگاوری نامنظم مندرج در ۱۲ سند و ۷۴ قطعه متنی مرتبط با این سرکد به شباهت‌های بسیاری از نظر ابزارها، اقدامات، نیروهای درگیر، زمان و مکان جنگ و اشکال تاکتیکی جنگاوری دیگر دست پیدا می‌کنیم، تعداد در شکل ۳ و عمق این کد گذاری در شبکه مضامین شکل (۴) قابل مشاهده است:

شکل ۴. نمای از عمق و پیچیدگی ارتباطی عناصر مرتبط با جنگاوری های نامتعارف، ترکیبی و نامنظم، به صورت کدگذاری خام و مرت نشده و بدون طبقه بندی و از میان ۱۳۲۱ کد/قطعه (برخی کد ها به دلیل قرارگیری در زیر مجموعه های متفاوت، تکراری هستند)

پژوهشگر با استفاده از روش های مختلفی مانند کدگذاری عملی^۱، فرایندی^۲ و غیره، در حین بازنگری و تنظیم مجدد^۳، سازماندهی کدها را در مقولات محوری ذیل انجام داده است و الگوهای اخذ شده در اشکال ۵، ۶ و ۷ قابل مشاهده هستند.

1. Action Coding
2. Process Coding
3. Resorting

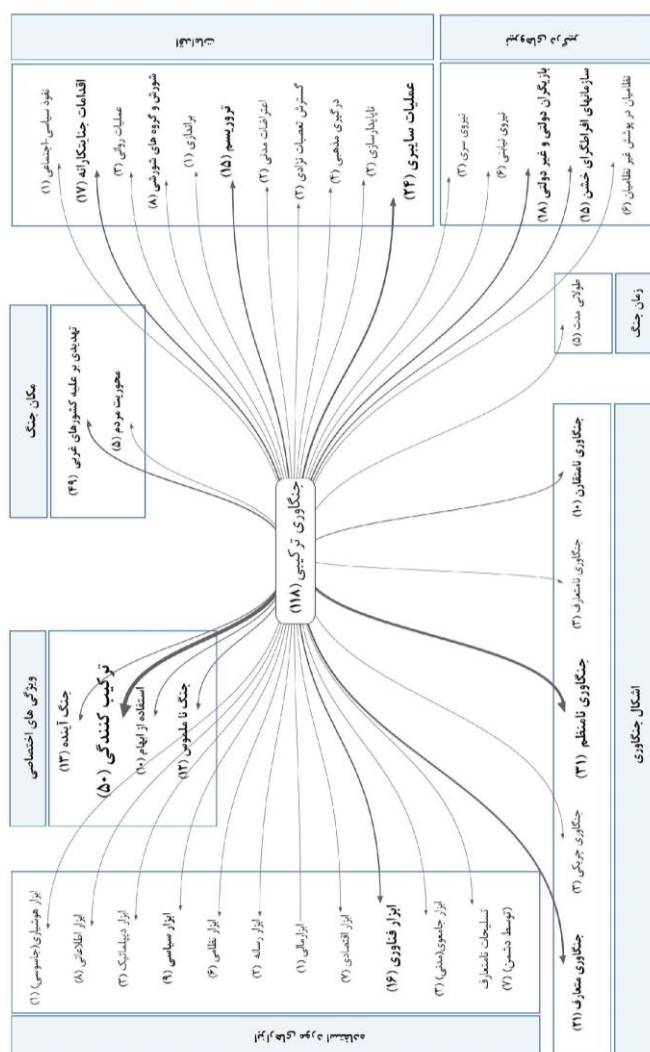
شکل ۵. الگوواره جنگاوری نامتعارف مرتب‌سازی شده در مقولات ۷ گانه، ا.ا.ن.م.ز.اج.^۱ اعداد بیانگر قطعات متنی مشاهده شده است.

توضیحات اشکال (۵، ۶ و ۷):

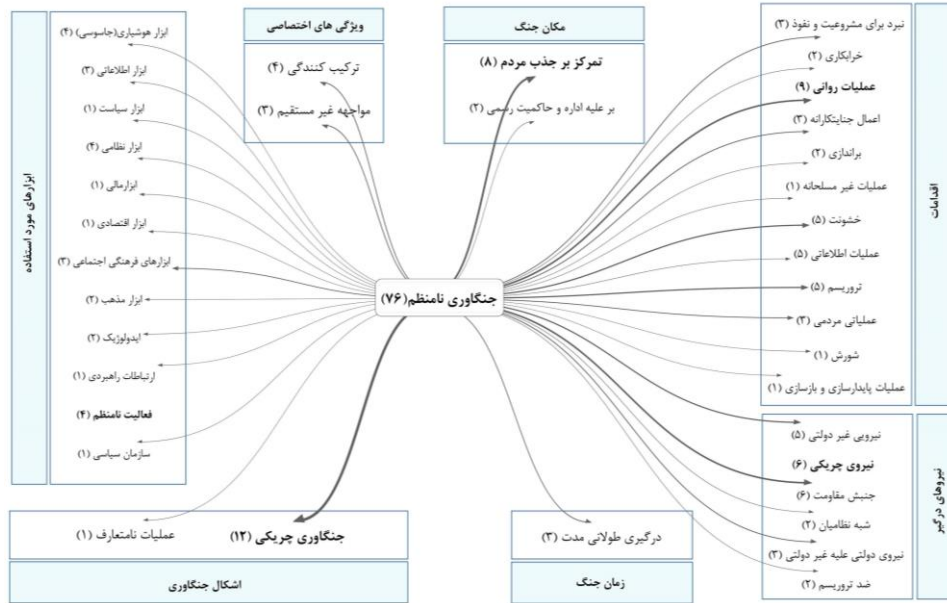
- مقولات محوری در گزینه‌های «ابزارهای مورد استفاده، اقدامات، نیروهای درگیر (سازماندهی)، مکان جنگ، زمان جنگ، اشکال جنگاوری (تاکتیک‌ها)، ویژگی‌های اختصاصی» قرار داده شدند. این تقسیم‌بندی ممکن است مورد پذیرش همه صاحب‌نظران نباشد. اختصار فارسی این مقولات محوری؛ ا.ا.ن.م.ز.اج برای خلاصه‌سازی در ادامه توضیحات استفاده شده است.
- اعداد نماینده یک آماره یا آزمون آماری نیستند، بلکه نشانگر تعداد مشاهدات می‌باشند و بیانگر وجود دست‌کم یک قطعه از یک متن در یک سند رسمی است که به موضوع یا مؤلفه مورد نظر اشاره کرده باشد. برای نمونه، پژوهشگر در ۱۱۸ کدگذاری خود که به جنگ ترکیبی و تعاریف آن اشاره داشته است. ۱۲ مورد اشاره به جنگاوری چریکی و یا ۹ مورد عملیات روانی را در تعریف جنگاوری مورد نظر مشاهده کرده است. سرکد جنگاوری ترکیبی در مرکز تصویر

۱. منظور از ا.ا.ن.م.ز.اج: «ابزارهای مورد استفاده، اقدامات، نیروهای درگیر (سازماندهی)، مکان جنگ، زمان جنگ، اشکال جنگاوری (تاکتیک‌ها) و ویژگی‌های اختصاصی» می‌باشد.

(شکل ۶) رسم شده و ارتباط با سایر مؤلفه‌ها و مقولات به همین روش به صورت درون‌متنی از شواهد به دست آمده است. تعداد بیشتر به معنای دفعات مشاهده توسط پژوهشگر است و ممکن است با بررسی دقیق‌تر یا اسناد بیشتر این تعداد بیشتر شوند.

شکل ۶. الگواره جنگاوری ترکیبی مرتب‌سازی شده در مقولات ۷ گانه، ا.ن.م.زاج

شکل ۷. الگوواره جنگاوری نامنظم مرتب شده در مقولات ۷ گانه ا.ان.م.زاج

نتایج پرسش ۳؛ تفاوت‌ها و شباهت‌های تعریف شده در اسناد مذکور نسبت به اشکال جنگاوری که توصیف شده‌اند چگونه است؟ دلایل به ترتیب در ادامه و در بررسی جدول (۳) ذکر می‌شود:

جدول ۳. مقایسه مؤلفه‌های جنگاوری‌های به کاررفته اسناد کشورهای غربی

مقولات	جنگاوری ترکیبی	جنگاوری نامنظم	جنگاوری نامتعارف	تفاوت‌ها
ابزارهای مورد استفاده	ابزار هوشیاری	ابزار هوشیاری	ابزار هوشیاری	
	ابزار اطلاعاتی	ابزار اطلاعاتی	ابزار اطلاعاتی	
	...	...	ابزار تحریم	۷,۳,۱
	ابزار دیپلماتیک	...	ابزار دیپلماتیک	
	ابزار سیاسی	ابزار سیاسی	ابزار سیاسی	
	ابزار نظامی	ابزار نظامی	ابزار نظامی	
	ابزار رسانه‌ای	...	ابزار رسانه‌ای	
	ابزار مالی	ابزار مالی	ابزار مالی	
	ابزار اقتصادی	ابزار اقتصادی	ابزار اقتصادی	

مقولات	جنگاوری ترکیبی	جنگاوری نامنظم	جنگاوری نامتعارف	تفاوت‌ها
ابزارهای مورد استفاده	ابزار قانونی	...	ابزار قانونی	
	امور مدنی (جامعوی)	امور مدنی (جامعوی)	امور مدنی (جامعوی)	
	ابزار فناوری	ابزار فناوری	ابزار فناوری	
	تسلیحات نامتعارف (از سوی دشمن)	تسلیحات نامتعارف	تسلیحات نامتعارف (توسط دشمن)	
	...	ابزار مذهبی و ایدئولوژیک	...	
	...	فعالیت‌های نامنظم	...	
	...	سازمان سیاسی	...	
	...	...	عملیات ویژه	۷,۳,۲
اقدامات	نفوذ سیاسی- اجتماعی	نفوذ سیاسی- اجتماعی	عملیات نفوذ (مدنی)	
	...	خرابکاری	خرابکاری	
	جنایتکارانه	جنایتکارانه	جنایتکارانه	
	عملیات روانی	عملیات روانی	عملیات روانی	
	شورش و گروه‌های شورشی	شورش و گروه‌های شورشی	شورش و گروه‌های شورشی	
	براندازی	براندازی	براندازی	
	تروریسم	تروریسم	...	
	...	ضد تروریسم	ضد تروریسم	
	اعتراضات مدنی	اعتراضات مدنی	...	
	گسترش تعصبات نژادی	گسترش تعصبات نژادی	...	
	درگیری مذهبی	درگیری مذهبی	...	
	عملیات اطلاعاتی	عملیات اطلاعاتی	عملیات اطلاعاتی	
	...	عملیات پایدارسازی و بازسازی	عملیات پایدارسازی و بازسازی	
	ناپایدار سازی	...	...	۷,۳,۳
	عملیات سایبری	...	...	۷,۳,۴
نیروهای درگیر	نیروی سری	...	نیروی سری	
	نیروی نیابتی	شبه‌نظامیان (نیابتی‌ها)	نیروی نیابتی	
	سازمان‌های افراط‌گرای خشن	سازمان سیاسی	...	
	نظامیان در پوشش غیرنظامیان	...	نظامیان در پوشش غیرنظامیان (عملیات ویژه)	

مقولات	جنگاوری ترکیبی	جنگاوری نامنظم	جنگاوری نامتعارف	تفاوت‌ها
نیروهای درگیر	بازیگران غیردولتی (علیه یکدیگر)	نیروی غیردولتی (علیه یکدیگر)	...	
	بازیگران دولتی و غیردولتی	بازیگران دولتی و غیردولتی	بازیگران دولتی و غیردولتی	
	...	جنبش مقاومت	جنبش مقاومت	
	بازیگران بین‌المللی	...	بازیگران بین‌المللی	
زمان جنگ	طولانی‌مدت	طولانی‌مدت	طولانی‌مدت	
مکان جنگ	علیه کشورهای غربی	...	...	۷،۳،۵
	متمرکز بر جذب مردم زمین جنگ انسانی	متمرکز بر جذب مردم زمین جنگ انسانی	متمرکز بر جذب مردم زمین جنگ انسانی	
	علیه نیروهای دولتی و غیردولتی	علیه نیروهای دولتی و غیردولتی	علیه نیروهای دولتی و غیردولتی	
ویژگی‌های اختصاصی	جنگ آینده	جنگ آینده	جنگ آینده	
	ترکیب‌کنندگی	ترکیب‌کنندگی	ترکیب‌کنندگی	
	استفاده از شرایط ابهام	...	استفاده از شرایط ابهام	
	جنگ ناملموس	...	جنگ ناملموس	
اشکال جنگاوری	مواجهه غیرمستقیم	مواجهه غیرمستقیم	مواجهه غیرمستقیم	
	نامنظم	نامنظم	نامنظم	
	متعارف	...	متعارف	
	نامتقارن	...	نامتقارن	
	نامتعارف	نامتعارف	نامتعارف	
	...	چریکی	...	

توضیحات جدول (۳):

جنگاوری نامنظم به دلیل قرار داشتن آن در هسته اصلی ترکیب با دو جنگاوری نامتعارف و ترکیبی، نقش اصلی در متشابه شدن این دو جنگاوری دارد. پاسخ به سایر تفاوت‌ها که در ستون سمت چپ، حروف‌گذاری شده است، از این قرار است:

- ابزار تحریم؛ در جنگاوری نامتعارف از سوی ایالات متحده به‌طور گسترده توصیف و تبیین شده است و به‌عنوان ابزاری مهم از آن در کنار تسلیحات غیرنظامی دیگر مانند

تسلیحات مالی، اقتصادی، حقوقی و غیره یاد کرده‌اند، اما در قطعات متنی مرتبط با جنگاوری ترکیبی موردی که به کاربرد آن در جنگ ترکیبی اشاره کرده باشد، یافت نشد. باین حال، صراحتاً از تحریم کشورهای که آنها را به کاربرنده جنگاوری ترکیبی دانسته‌اند مانند ایران و روسیه، یاد کرده‌اند؛ بنابراین، در یک کارزار ترکیبی نیز استفاده از ابزارهای چون تحریم (سیاسی، اقتصادی یا فناوری و ...) عملیاتی شده است.^۱

- عملیات ویژه؛ نماینده و فرمانده میدانی یک دولت در اجرای یک جنگاوری نامتعارف است و تأکید بسیاری بر آن صورت گرفته است. در مطالب مرتبط با جنگ ترکیبی و نامنظم، برای نمونه در دستور رزمی فرانسوی (استقرار نیروی زمینی در عملیات مشترک)^۲ در مورد دشمنان ترکیبی چنین می‌خوانیم:

«چنین دشمنانی اغلب در جمعیت ذوب می‌شوند و قوانین درگیری مسلحانه را به‌سخره می‌گیرند» (DFT 3.2.TOME 1 ANG (FT-03), 2015).

همچنین در سند راهبردی «روند استراتژیک جهانی، آینده امروز شروع می‌شود» از وزارت دفاع انگلستان نسخه ششم (۲۰۱۸) اقدام دولتی چنین ذکر شده است:

«به‌کارگیری جنایات سازمان‌یافته» (اقدام دولتی) در پوشش یا مانند آن) به‌عنوان ابزاری برای جنگاوری ترکیبی یا عملیات مخفی ادامه پیدا خواهد کرد» (UK MOD Global Strategic Trends, 2018).

بنابراین، عملیات ویژه گرچه صراحتاً اشاره نشده است، اما عملیاتی که در آن نیروهای منظم و رسمی به شکلی بی‌قاعده و سری ممکن است به اجرا بگذارند نیز، بخشی از جنگ ترکیبی محسوب شده است.

- کلیه موارد موجود در مقوله اقدامات در جنگاوری نامنظم و نامتعارف، می‌تواند ناپایدارکننده یا با مقاصد پایدارسازی یک دولت یا نظم اجتماعی به‌کار گرفته شوند، یافتن نشدن یک اشاره صریح، بیانگر وجود تفاوت نیست.

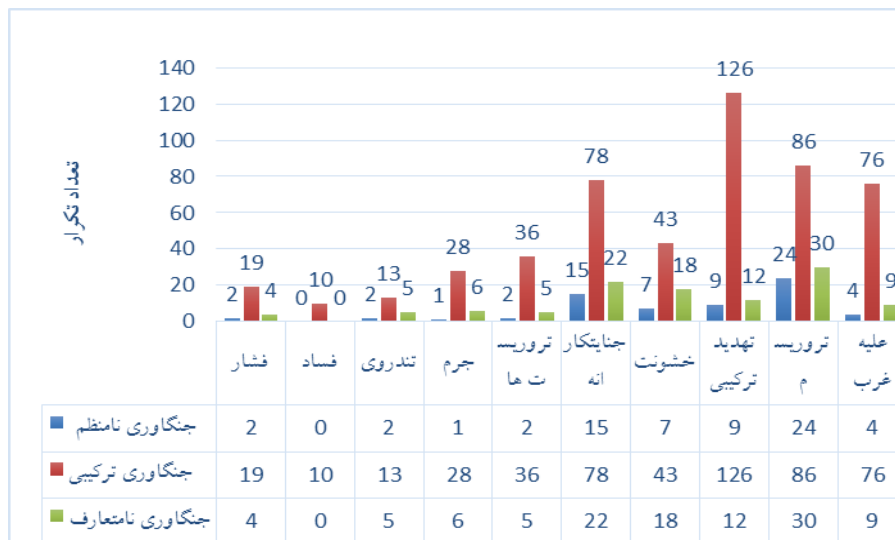
۱. تحریم به‌دلیل تئوریزه‌شدن جنگ ترکیبی در کشورهای غربی به‌عنوان یک دستورالعمل جنگ ترکیبی یافت نشده، اما در اسناد مختلف به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم بازدارندگی در برابر دشمنانی که آنها ترکیبی می‌خوانند، عنوان شده است. برای نمونه؛ (USASOC, 2014:12) و (UK MOD 1119-JDN_2_20_TFEL, 2020:3,4)

2. DFT 3.2 TOME 1 ANG (FT-03) 2015 Edition

- در بسیاری از تعاریف، استفاده از فناوری‌های پیشرفته توسط نیروهای نامنظم و نامتعارف ذکر شده است، حملات سایبری توسط نیروهای نامنظم یا شورشی را نیز می‌توان یک بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته دانست.
- اشاره بسیار به «علیه کشورهای غربی» بودن جنگاوری ترکیبی که در پاسخ به سؤال چهارم به آن پرداخته می‌شود، واجد تفاوت منطقی نیست؛ چراکه هر نوع درگیری می‌تواند علیه هر دشمنی به‌کار گرفته شود.

نتایج پرسش ۴؛ نگرش^۱ ناتو و کشورهای اروپایی مانند فرانسه و انگلستان و همچنین ایالات متحده به این اشکال درگیری چگونه است؟ برای پاسخ به این پرسش مراحل زیر طی شد: ابتدا عباراتی که می‌توانستند بر احساسات یا نگرش منفی^۲ نسبت به جنگاوری‌های مختلف دلالت کنند، با استفاده از جستجوی قاموس‌نامه‌ای و از دل اسناد استخراج شدند. نتایج جدول (۴) توصیفی و مرتب‌نشده هستند.

جدول ۴: نمودار مقایسه‌ای تکرار کلمات منفی نوشته شده در تعاریف جنگاوری موجود در اسناد بررسی شده متعلق به ناتو، فرانسه، انگلستان و ایالات متحده.

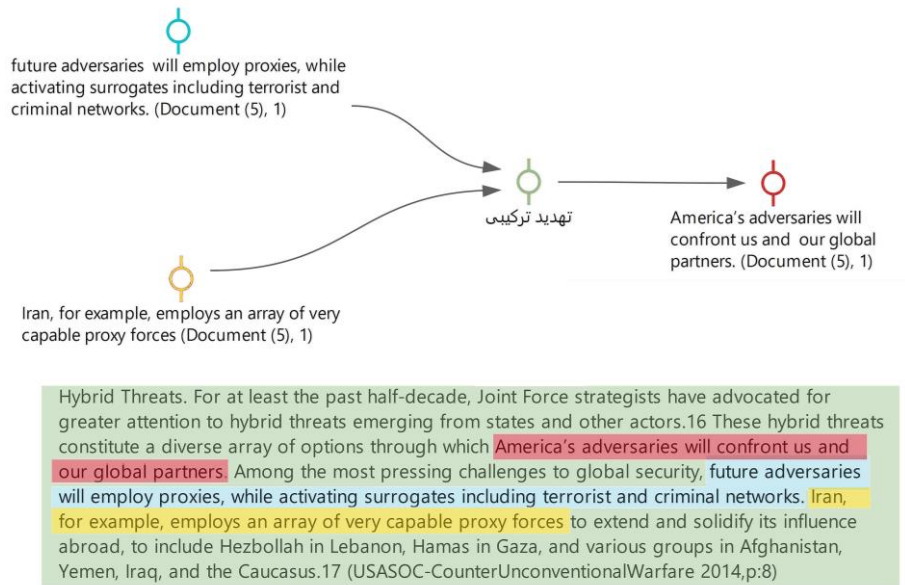
1. Attitude
2. Negative Attitude or Sentiment

عبارت؛ فشار (اجبار)، فساد، تندروی، جرم، جنایتکارانه، تروریسم، تروریست‌ها، خشونت، تهدید (ترکیبی)^۱ و اینکه سمت این تهدیدات از کدام کشورها علیه کدام کشورها هستند، انتخاب شدند. سپس رهگیری اولیه با اجرای ۲۲۷۱ کدهی با استفاده از کدگذاری خودکار^۲ و دستی از طریق رهگیری کدها در درون (تلاقی)^۳ نظام‌های کدگذاری قبلی (این تحقیق) سه‌گانه جنگاوری نامتعارف، ترکیبی و نامنظم، انجام شد.

یک قطعه - کد شامل تعریفی از یک جنگاوری هست که در بطن خود دست‌کم یکی از این عبارت منفی را جای^۴ داده و ممکن است هر قطعه شامل تعداد بیشتری باشد. شناسایی هر عبارت در ارتباط با یک نوع جنگاوری و هر عبارت در ارتباط با یک کشور هدف (تهدیدشونده یا تهدیدکننده) و هر عبارت از ارتباط با دیگر عبارت، یک نقشه کد^۵ می‌سازد که از طریق نرم‌افزار قابل رهگیری و ترسیم است و می‌توان آن را مورد تحلیل معنایی قرار داد. نرم‌افزار در تحلیل این معنا بی‌طرف است و معنادهی به الگوهای معنایی ترسیم‌شده، از سوی محقق نسبت به نتایج صورت گرفته است.

این رهگیری در متون حجیم، نسبتاً پیچیده و به شکل صوری، شبکه‌ای از ارتباطات ارائه می‌دهد که به‌سختی قابل تحلیل است؛ بنابراین، برای دستیابی به «یک الگوی واحد» از «کلیه متون» در سطح انتزاع دارای معانی قابل تفسیر، پژوهشگر صرفاً با مرور قطعات متنی در ارتباط با رخداد کدهای دارای احساسات منفی، به یک شبکه مضمونی قابل تفسیر موجود در شکل (۹) دست یافته که برآمده از کلیه متون بوده و روش اجرای یکی از کدگذاری‌ها به‌صورت خلاصه در شکل (۸) برای یک قطعه متن به‌نمایش گذاشته شده است.

-
1. Coercion, Corruption, Crime, Criminal(ity), Terrorism, Terrorist, Violence & Hybrid Threat
  2. Auto Coding
  3. Intersection(Code Co-Occurrence Model)
  4. Code Occurrence
  5. Code Map

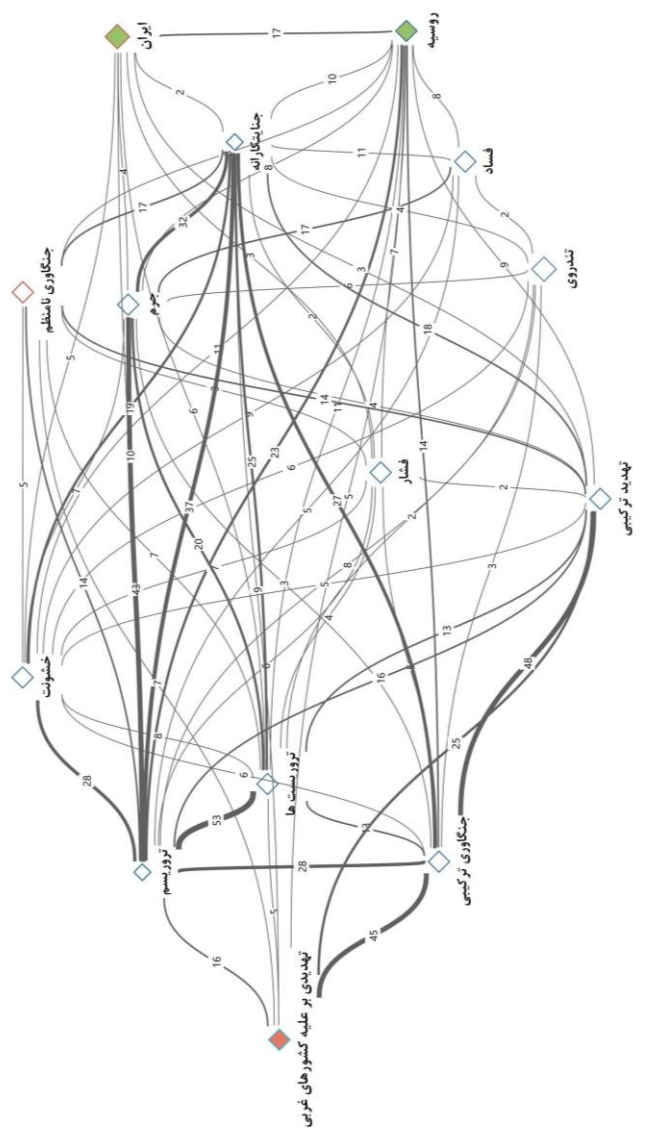

شکل ۸. نمایی از تجزیه و باز ترکیب ساختار یکی از متون به کاررفته در سند مقابله با جنگ نامتعارف از فرماندهی نیرومخصوص ایالات متحده، ۲۰۱۴ با موضوع ایران.

در شکل (۹) ارتباط عبارات احساسی منفی موجود در همه متون و سوگیری نوشتارهای منفی براساس کشورهای پرتکرار به عنوان دشمن مانند جمهوری اسلامی ایران و روسیه، نسبت به جمع کدهای مرتبط با کشورهای غربی، فرانسه، ناتو، ایالات متحده در یک سرکد با عنوان «علیه کشورهای غربی» به صورت یک شبکه مضمونی نمایش داده شده است.

الگوی هم کناری در شبکه معنایی اسناد رسمی مطالعه شده (ارتباطات پرتکرار)

با تمرکز بر عبارات ایران و روسیه در مسیر برخورد به عباراتی که بر علیه کشورهای غربی (فرانسه، انگلستان، ایالات متحده و ناتو) بکار رفته اند.

شکل ۹. شبکه معنایی از مضامین استخراج شده از متون رسمی دارای تعاریف جنگجوی ترکیبی. این شبکه با رهگیری عبارات منفی مانند جشنوت، فساد، تهدید، فشار، جرم، تروریسم و ... در اسناد رسمی نظامی غرب (ناتو و ایالات متحده)، در سوگیری نسبت به کشورهای ایران و روسیه به دست آمده است.

- همان‌طور که در شکل (۸) دیده می‌شود، قطعه متن قرار گرفته در پایین، یک شاهد در یک سند مرتبط با ایالات متحده است که به تعریف «تهدید ترکیبی» اشاره دارد (یک تعریف) و در بطن خود به عناصری منفی چون «تهدید» آینده‌بودن و به استفاده دشمنان آینده از نیروهای نیابتی و استفاده شبکه‌های «جنایی» و «تروریستی» اشاره نموده است. سپس در ادامه جمهوری اسلامی ایران را کشوری می‌داند که توانایی بالایی در استفاده از نیروهای نیابتی دارد. نیروی نیابتی گرچه عضوی از عبارات منفی مورد بررسی قرار داده نشده، اما این نیرو به کاربرنده اعمال با نگرش منفی مورد نظر است و این نگارش دلالت مستقیم برای ایران به عنوان یک عامل «تهدیدگر ترکیبی» متکی به «تروریسم» و «اعمال جنایی» بر اساس مقدمات به شکلی مغالطه‌آمیز خواهد نمود.
- به منظور روایی شکل (۹)، ضمن توجه به ارجاع مستقیم در شکل (۸)، ارجاع دیگری به صورت غیر مستقیم از سند متعلق به ناتو، بدین شرح است:
  - ما با یک محیط خطرناک، غیرقابل پیش‌بینی از سوی بازیگران دولتی و غیردولتی از و از سوی حملات تروریستی، سایبری و ترکیبی روبه‌رو هستیم (NATO - Official text_ Brussels Summit Declaration, 2018) (اشاره به یکی از تعاریف جنگاوری ترکیبی) و در همین متن:
  - ما همه تأمین مالی تروریسم، شامل، حمایت ایران از بازیگران مسلح غیر دولتی را محکوم می‌کنیم (NATO - Official text_ Brussels Summit Declaration, 2018). ارتباط دادن ایران با ۲ عنصر مهم و یک عنصر منفی مرتبط با جنگاوری ترکیبی.
- اسنادی که در این مطالعه بررسی شده‌اند، جنگاوری ترکیبی را به صورت مستقیم تهدیدی علیه کشورهای غربی شمرده‌اند و مطابق با یافته‌های مندرج در جدول (۴) ادبیات این جنگاوری نسبت به سایر جنگاوری‌ها با بیانی «بسیار منفی» ارائه شده است، در حالی که مطابق با نتایج پرسش (۳)، از نظر درون‌مایه و مقولات، جنگاوری ترکیبی و نامتعارف

کاملاً به یکدیگر شباهت دارند و این می‌تواند بیانگر وجود فضای ایدئولوژیکی خاص حاکم بر ادبیات جنگاوری ترکیبی باشد.

نتایج پرسش ۵؛ براساس مفاهیم اخذشده، تعریف مناسب برای جنگاوری‌های نوپدید چیست؟

- جنگاوری ترکیبی، عیناً بازتعریف همان جنگاوری نامتعارف ایالات متحده است که با شدت بخشی به نفرت‌های جنگ، مانند بی‌قانونی، جنایت و خشونت در پی تمایزگذاری ادبی میان رفتار نظامی غرب و کشورهای دیگر است. این تمایزگذاری، با نگاه‌داشتن حسن تعابیر برای تعاریف جنگاوری که در غرب به‌کار گرفته می‌شود و شرارت برای جنگاوری دیگران، به‌صورت هدف‌مند به‌دنبال خلق ابزار ادبی جدید در نبرد روایت‌ها^۱ علیه رقبا ایجاد شده است. از دید کشورهای غربی، جنگاوری ترکیبی صرفاً توصیفی از کلیت اقداماتی است که دشمن آنها انجام می‌دهد.

جمع‌بندی و پیشنهادات

جنگاوری ترکیبی در محافل علمی مسیری متفاوت از اسناد رسمی طی کرده است، همان‌طور که در جدول (۱) در پیشینه نشان داده شده، جنگاوری ترکیبی میان این پژوهشگران، پدیده‌ای کهن و مرتبط با تاکتیک‌ها و راهبردهای جنگی دانسته شده و برای مطالعه تاریخ نیز به‌کار رفته است.

ادبیات جنگاوری ترکیبی در غرب و در توصیف شرایط ویژه و نوپدید درگیری، ساخته و پرداخته شده است، اما در متون رسمی، دستنامه‌ها، رهنامه‌ها و اسناد راهبردی، صراحتاً به کشورهای ایران، روسیه و گروه‌های وابسته به‌عنوان به‌کارگیرندگان جنگاوری ترکیبی نسبت داده شده و قبل از آنکه مفهومی فنی و علمی محسوب شود، عبارتی سیاسی و تبلیغی^۲ است، بنابراین، پژوهشگر ایرانی باید این موضوع را در تحقیقات خود مورد توجه قرار دهد.

در نگارش رسمی از جنگاوری ترکیبی، اتهاماتی چون خشونت، فعالیت‌های جنایی و سایر اشکال شرارت، به‌صراحت و به‌کرات در تعاریف و در مثال‌ها عنوان شده و به کشورهای و گروه‌های

1. Battle of Narratives

۲. پروپگاندا

خاصی نسبت داده شده است. این امر جنبه صرفاً تبلیغی و ایدئولوژیکی ندارد، بلکه به اسناد آموزشی و سیاست‌گذاری برای اقدام عملی وارد شده است. بدین معناکه چنین دشمن‌سازی‌ای، امری راهبردی و کلان است و برای اجرا در سطح عملیاتی برنامه‌ریزی شده است؛ بنابراین، این پنداشت‌های منفی، مجوز و اقدامی به همین سبک علیه دشمنان موردنظر آفریده یا برای اقدامات نامتعارفی که قرار است در آموزش‌ها و رهنامه‌ها اجرای آنها توجیه شود، پشتوانه فکری ساخته است.

پیشنهاد می‌شود، به‌دلیل مفاهیم پراکنده، اغلب متشابه، جنبه‌های قوی ایدئولوژیک و نفرت‌پراکنی‌های شدید حول جنگ ترکیبی، هیچ تعریف رهنامه‌ای، دستنامه‌ای و سیاست‌گذاری در آموزش و اجرا در نیروهای مسلح با تکابر ادبیات جنگاوری ترکیبی موجود در متون کشورهای غربی صورت نگیرد و در عوض، حدود شرعی دین مبین اسلام، حدود قانونی و دستاوردهای تاریخی - تمدنی کشورمان در ایجاد تعاریف و رهنامه‌های موردنیاز در نظر گرفته شود.

فهرست منابع

منابع فارسی:

۱. ابولمعالی الحسینی، خ. (۱۳۹۲)، تحلیل کیفی متن: استقرا / قیاس، دوفصلنامه پژوهشی مطالعات معارف اسلامی و علوم تربیتی، صص: ۸۳-۱۰۲.
۲. بقایی، ک. رجب پور، م؛ و پرواس، س (۱۳۹۵)، چیستی جنگ ترکیبی، اشتباهی تکرار در مباحث نظامی، فصلنامه علوم و فنون نظامی، ۱۲(۳۷).
۳. جعفری، ح. ع. تسلیمی، م. س. فقیهی، ا؛ و شیخزاده، م. (۱۳۹۰)، تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی، اندیشه مدیریت راهبردی، صص: ۱۵۱-۱۹۸.
۴. سورین و؛ و تانکار، ج. (۱۹۹۲)، نظریه‌های ارتباطات، ترجمه ع. دهقان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۵. شادمهر، م. (۱۳۶۴)، دستور رزمی ۱۴-۷- ز آموزش رزم انفرادی (نیروی زمینی). چاپخانه ارتش جمهوری اسلامی ایران.
۶. فلیک، ا. (۱۳۸۷)، درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه ه. جلیلی، تهران: نشر نی.

منابع انگلیسی:

1. Cullen, P. j. & Kjennerud, R. E. (2017). MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Understanding Hybrid Warfare. A Multinational Capability Development Campaign project, 36.
2. Hoffman, F. G. (2009). HYBRID WARFARE AND CHALLENGES. JFQ, 34-39.
3. Hoffman, F. J. (2007). Conflict in the 21st Century The Rise of Hybrid Wars. Potomac Institute for Policy Studies.
4. Huber, T. M. (2002). Compound Warfare: That Fatal Knot. U.S. Army Command and General Staff College Press.
5. Huovinen, P. (2011). Hybrid warfare – just a twist of compound warfare? views on warfare from the United States Armed Forces perspective. NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY/Department of Military History.
6. Kaldor, M. (2012). New and Old Wars_ Organised Violence in a Global Era. Polity Press.
7. Kuckartz, U. & Rädiker, S. (2019). Analyzing Qualitative Data with MAXQDA. Springer.
8. Mansoor, P. R. & Murray, W. (2012). Hybrid Warfare Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present. Cambridge University Press.
9. Merriam, S. B. (2009). Qualitative research: A guide to design and implementation.
10. Miller, M. (2015). Hybrid Warfare: Preparing for Future Conflict. Air University (U.S). Air War College, 34.
11. Nemeth, W. J. (2002). Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare.
12. Silverstein, L. B. & Auerbach, C. F. (2003). An Introduction to Coding and Analysis Qualitative Data. New York University Press.
13. Tennis, J. T. (2008). Epistemology, theory, and methodology in knowledge organization: toward a classification, metatheory, and research framework in Knowledge organization. The Information School of the University of Washington, 102-112.
14. Xiangsui, W. & Liang, Q. (1999). Unrestricted Warfare. Independently published.

اسناد رسمی بررسی شده در این مقاله:

15. Army Doctrine Publication (ADP) Land Operations. (2017). Army Doctrine Publication AC 71940. Retrieved from:
16. D'Agostino, D. M. (2010). - United States Government Accountability Office GAO. GAO & Defense Capabilities and Management. Washington, DC: GAO. Retrieved from www.gao.gov
17. Global Strategic Trends The Future Starts Today (SIXTH EDITION ed). (2018). UK MOD. Retrieved from:
18. Joint Concept Note 1/17 Future Force Concept. (2017). UK MOD. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/643061/concepts_uk_future_force_concept_jcn_1_17.pdf
19. Joint Concept Note 2/17 Future of Command and Control. (2017). UK MOD. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/643245/concepts_uk_future_c2_jcn_2_17.pdf
20. Joint Concept Note 2/18 Information Advantage. (2018). UK MOD. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/919262/20200909-JCN_2_18_Information_Advantage_accessible.pdf
21. Maj Gen US.Army Morris, D. A. (2011). - Irregular Adversaries and Hybrid Threats. Joint Irregular Warfare Center USJFCOM. Retrieved from:
22. (2008). - FM 3-05.130 Army Special Operations Forces Unconventional Warfare. Washington, DC: Headquarters, Department of the Army. Retrieved from available on (www.us.army.mil) Indirectly retrieved from <https://fas.org/irp/doddir/army/fm3-05-130.pdf>
23. (2014). - French Joint Doctrine (FRA) JD-01(A) Doctrine for the Employment of the French Armed Forces. (FRA) Joint Centre for Concepts, Doctrine and Experimentation. Joint Centre for Concepts, Doctrine and Experimentation (CICDE). Retrieved from:
24. (2014). Counter-Unconventional Warfare. UNITED STATES ARMY SPECIAL OPERATIONS COMMAND. Retrieved from:
25. (2015). - DFT 3.2 TOME 1 ANG (FT- 03) - EMPLOYMENT OF LAND FORCES IN JOINT OPERATIONS. Forces Employment Doctrine Center, Ministre of defense. Retrieved from https://www.c-dec.terre.defense.gouv.fr/images/documents/us-publications/doctrine-FT/20150701_NP_CDEF_DDO_DFT-3-2_T1_US.pdf
26. (2015). - Statement by NATO Defence Ministers. NATO - Official text: Press Release (2015) 094. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_121133.htm?selectedLocale=en
27. (2015). - The National Military Strategy(NMS) The United States Military's Contribution To National Security 2015. DOD. Official Website of the Joint Chiefs of Staff. Retrieved from: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Publications/2015_National_Military_Strategy.pdf
28. (2016) Commitment to enhance resilience, Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw ,Warsaw: Nato .Retrieved from:
29. (2016). - NATO Building Integrity Policy Endorsed by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw. NATO - Official text: Retrieved from:
30. (2016). - Statement by Defence Ministers on the declaration of the initial operational capability for Joint Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance. NATO - Official text: Press Release (2016) 018. Retrieved from:
31. (2016). - Statement on the implementation of the Joint Declaration signed by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization. NATO - Official text: Press Release (2016) 178. Retrieved from:

32. (2016). - The Warsaw declaration on Transatlantic Security Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw. NATO - Official text: Press Release (2016) 120. Retrieved from:
33. (2016). - Warsaw Summit Communiqué Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw. Nato. NATO - Official text: Press Release (2016) 100. Retrieved from:
34. (2017). Common set of new proposals, on the implementation of the Joint Declaration signed by the President of the European Council, the President of the European Commission and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_149522.htm?selectedLocale=en: NATO - Official text: Press Release (2017) 174.
35. (2017). - Joint statement of the NATO-Ukraine Commission marking the 20th anniversary of the Charter on a Distinctive Partnership between NATO and Ukraine. NATO - Official text: Retrieved from:
36. (2018) Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council .Nato .Brussels: NATO. Retrieved from:
37. (2018). - Joint Declaration on EU-NATO Cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization. Press Release (2018) 095. Retrieved from:
38. (2018) Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity .Nato .Brussels: NATO . Retrieved from:
39. (2019). - London Declaration Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in London. NATO - Official text: Press Release (2019) 115. Retrieved from:
40. (2019). - Statement on the occasion of NATO's 70th Anniversary - Issued by the NATO Foreign Ministers, Washington D.C. NATO - Official text: Press Release (2019) 041. Retrieved from:
41. (2019) Statement of the NATO-Ukraine Commission .Press Release (2019) 111, Kyiv . Retrieved from:
42. (2020). - Assured Security; Dynamic Engagement' - Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO, NATO - Official text. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_63654.htm?selectedLocale=en
43. (2020). Defense Budget Overview Irreversible Implementation of the National Defense Strategy. OFFICE OF THE UNDER SECRETARY OF DEFENSE (COMPTROLLER) / CHIEF FINANCIAL OFFICER. DOD. Retrieved from:
44. (2021) NATO Foreign Ministerial Statement .Press Release (2021) 043, Nato, Brussels . Retrieved from:
45. (2021). - DOD Dictionary of Military and Associated Terms. Joint Electronic Library. Retrieved from: <https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/dictionary.pdf>
46. AJP-01 NATO STANDARD ALLIED JOINT DOCTRINE. (2017). ALLIED JOINT PUBLICATION(NATO STANDARDIZATION OFFICE (NSO)). Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/905877/20200728-doctrine_nato_allied_joint_doctrine_ajp_01.pdf
47. AJP-3.14 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR FORCE PROTECTION (Edition A Version 1 WITH UK NATIONAL ELEMENTS ed). (2015). ALLIED JOINT PUBLICATION (NATO STANDARDIZATION OFFICE (NSO)).

48. AJP-3.2 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR LAND OPERATIONS. (2016). ALLIED JOINT PUBLICATION (NATO STANDARDIZATION OFFICE (NSO)). Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/624149/doctrine_nato_land_ops_ajp_3_2.pdf
49. AJP-4.10 NATO STANDARD Allied Joint Doctrine for Medical Support (with UK national elements) (Edition C Version 1 ed). (2019). Allied Joint Publication-4.10. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/922182/doctrine_nato_med_spt_ajp_4_10.pdf
50. Brigadir General Gulyas, Z. (2019). AAP-06 NATO GLOSSARY OF TERMS AND. NATO STANDARDIZATION. Retrieved from: <http://dcmo.defense.gov/Publications/AnnualPerformancePlanandPerformanceReport.aspx>
<http://www.cicde.defense.gouv.fr>
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/454616/20150804-AJP_3_14_Force_Protection_Secured.pdf
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/605298/Army_Field_Manual_AFM_A5_Master_ADP_Interactive_Gov_Web.pdf
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/771309/Global_Strategic_Trends_-_The_Future_Starts_Today.pdf
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/860499/20190204-doctrine_uk_deterrence_jdn_1_19.pdf
<https://info.publicintelligence.net/USJFCOM-IrregularThreats.pdf>
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_127831.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133168.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_135626.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_138829.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_146087.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156620.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156626.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_165243.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_170408.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm?selectedLocale=en
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_182648.htm?selectedLocale=en
<https://www.soc.mil/Files/Counter-UnconventionalWarfareWP.pdf>
51. Joint Doctrine Note 1/19 Deterrence: the Defence Joint Doctrine Note 1/19. (2019). UK MOD. Retrieved from:
52. The Orchestration of Military Strategic Effects. (2021). UK MOD. Retrieved from: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/970529/20210316-OMSE_new_web-O.pdf
53. Tusk, D. Stolenberg, J. & Claude, J. J. (2017). - Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization. NATO - Official text: Press Release (2016) 119. Retrieved from: